

Examining the Challenges Facing Geography Education in Gifted Schools in the City of Karaj

1. R. Rahmati*, 2. M. Saeedi Rahbar, 3. M. Mohsenpour

¹ Department of Psychology and Counselling, Farhangian University, P.O. Box 14665-889, Tehran, Iran.

² - Principal of Farzanegan 3 High School, Karaj, Alborz.

³ - PhD in Educational Psychology, Alborz, Iran.

ABSTRACT

Keywords:

Education
Geography
Gifted Schools
Secondary
Students
Gifted Students

1. Corresponding
author

 R.Rahmati@cfu.ac.ir

Background and Objectives: Gifted schools are established with the goal of fostering and developing the capabilities of gifted students. However, these schools face numerous challenges, and identifying these issues and improving the educational quality of these schools, as the pioneers of the country's educational system, is of great importance. Therefore, the present study aims to diagnose the challenges of geography education in gifted schools at both the first and second levels of secondary education in the city of Karaj from the perspective of geography teachers. **Methods:** This qualitative study was conducted using a phenomenological approach. The participants in the study consisted of geography teachers from gifted secondary schools in Karaj, with 11 teachers selected as the research sample through purposive sampling and theoretical saturation. The data gathered from semi-structured interviews were analyzed using coding methods, leading to the extraction of sub-themes and main themes. **Findings:** The qualitative data analysis resulted in the identification of 4 main codes, 13 sub-codes, and 60 conceptual codes (open codes). The main challenges identified in geography education in gifted secondary schools, according to the teachers, included attitudes and beliefs toward geography as a subject, regulations and policies, educational challenges, and environmental challenges. **Conclusion:** geography education in gifted schools faces numerous challenges, and addressing them requires comprehensive support from authorities, teachers, and families.

ISSN (Online):

DOI:

Received: 1403/06/02 Reviewed: 1403/10/03 Accepted: 1403/10/10 .PP:20

Citation (APA): Rahmati, R. (2023). Examining the Challenges Facing Geography Education in Gifted Schools in the City of Karaj. *The Journal of Theory and Practice in Teachers Education*, 6(4), 51-70. <https://doi.org/10.12345/tej.12.10.112>

بررسی چالش‌های پیش‌روی آموزش جغرافیا در مدارس تیزهوشان شهر کرج

۱. ریاب رحمتی*، ۲. مریم سعیدی رهبر، ۳. محمدرضا محسن پور

۱. گروه آموزش روانشناسی و مشاوره، دانشگاه فرهنگیان. صندوق پستی ۱۸۸۹-۱۴۶۶۵. تهران، ایران

۲. مدیر دبیرستان فرزاتگان ۳. کرج، البرز.

۳. دکتری روانشناسی تربیتی، البرز، ایران.

چکیده

پیشینه و اهداف: مدارس تیزهوشان باهدف رشد و توسعه توانمندی‌های دانش‌آموزان تیزهوش تأسیس شده و در مسیر خود با چالش‌های متعددی مواجه است و شناسایی این مشکلات و ارتقای کیفیت آموزشی این مدارس به‌عنوان پیش‌قراولان آموزش مدارس کشور حائز اهمیت است؛ لذا پژوهش حاضر باهدف آسیب‌شناسی آموزش جغرافیا در مدارس تیزهوشان دوره متوسطه اول و دوم شهر کرج از دیدگاه دبیران جغرافیا انجام شده است. **روش‌ها:** این مطالعه به روش کیفی و با رویکرد پدیدارشناسی انجام شد. مشارکت‌کنندگان پژوهش، شامل دبیران جغرافیای مدارس متوسطه تیزهوشان شهر کرج بودند که تعداد ۱۱ نفر از ایشان به‌عنوان نمونه پژوهش با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند و همچنین اشباع نظری انتخاب شدند. داده‌های مستخرج از مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته با استفاده از روش کدگذاری و استخراج مضمون‌های فرعی و اصلی مورد تحلیل قرار گرفتند. **یافته‌ها:** تحلیل داده‌های کیفی منجر به شناسایی ۴ کد اصلی، ۱۳ کد فرعی و ۶۰ کد مفهومی (کدباز) شد. آسیب‌های اصلی شناسایی شده در آموزش جغرافیای مدارس متوسطه تیزهوشان از دیدگاه دبیران شامل؛ نگرش‌ها و باورها به درس جغرافیا، مصوبات و سیاست‌گذاری‌ها، چالش‌های آموزشی و چالش‌های محیطی بودند. **نتیجه‌گیری:** آموزش جغرافیا در مدارس تیزهوشان با چالش‌های متعددی مواجه است که رفع آن مستلزم حمایت‌های همه‌جانبه مسئولان، دبیران و خانواده‌ها است.

از دستگاه خود برای اسکن و خواندن مقاله به صورت آنلاین استفاده کنید

DOI:

واژه‌های کلیدی:

آموزش، جغرافیا، سمپاد، دانش‌آموزان متوسطه، تیزهوشان،

۱. نویسنده مسئول

R.Rahmati@cfu.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۶/۰۲

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۱۰/۰۳

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۰/۱۰

شماره صفحات: ۱۹

مقدمه

از گذشته تاکنون آموزش و پرورش، به جهت تأثیر مستقیم بر آیندگان، در همه جوامع دارای جایگاه ویژه‌ای بوده و بسیار حائز اهمیت است. امروزه آموزش ابزار بسیار کارآمدی برای رشد و توسعه کشورها محسوب می‌شود؛ لذا جوامع برای ارتقای آموزش برنامه‌ریزی‌های بلندمدت داشته و در تلاش هستند تا آموزش در مدارس و دانشگاه‌ها را کاربردی‌تر و جذاب‌تر نمایند. در این راستا یکی از طرح‌های مهم در جوامع پیشرفته، شناسایی استعدادهای برتر، برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری برای شکوفایی این استعدادها در نظام آموزشی است. در اغلب کشورهای جهان، برنامه‌ریزان و متولیان آموزش و پرورش بوده به شیوه خاص خود در این مورد ورود کرده‌اند. نظام‌های آموزشی همواره به دنبال یافتن روش‌ها و راهکارهایی جهت بهبود و تسهیل و نوآوری در امر آموزش بودند (Soleiman Nejad et al. 2023).

در ایران نیز شناسایی استعدادهای درخشان همواره مورد توجه بوده و به دلیل ضرورت شکوفا نمودن استعدادهای درخشان، به‌عنوان ذخایر ملی و اهمیت نقش و جایگاه آنان در توسعه، تولید علم، هنر و فناوری در شورای عالی انقلاب فرهنگی "سند راهبردی کشور در امور نخبگان" تصویب شد که هدف آن کشف، شناسایی، جذب، هدایت و حمایت تحصیلی، تربیتی و معنوی استعدادهای برتر می‌باشد. همچنین تربیت مبتنی بر اصل تفاوت‌های فردی و توجه به تنوع استعدادها در اسناد بالادستی «برنامه درسی ملی» مورد تأکید قرار گرفت (Rashidi et al., 2023) و وظیفه شناسایی، جذب و حمایت از استعدادهای برتر در اسناد بالادستی، در ساختار آموزش و پرورش، به عهده سازمان ملی پرورش استعدادهای درخشان یا سمپاد نهاده شد (National Organization for Developing Brilliant Talents, 2023).

وظایف و اهداف اصلی سازمان ملی پرورش استعدادهای درخشان (سمپاد)، تعیین خط‌مشی، برنامه‌ریزی، پشتیبانی و نظارت بر شناسایی، هدایت و تربیت استعدادهای برتر کشور در دوره تربیت رسمی و عمومی و شناسایی و فراهم‌آوردن زمینه‌های رشد و ارتقای فرهنگی، پژوهشی و علمی استعدادهای برتر دانش‌آموزان در سراسر کشور و برنامه‌ریزی مناسب برای حضور دانش‌پژوهان کشور در عرصه‌های علمی پژوهشی جهانی است (Sampad Statute, 2025).

برای دستیابی به اهداف مطرح شده، یکی از روش‌های آموزشی پرکاربرد در مدارس تیزهوشان آموزش مبتنی بر غنی‌سازی است که دانش‌آموز را قادر می‌سازد تا درکی عمیق‌تر از مفاهیم درسی ارائه شده داشته باشد و تجارب یادگیری را گسترده‌تر سازند (Rashidi et al., 2023). فعالیت‌های آموزشی در این مدارس با مدارس عادی متفاوت بوده دانش‌آموزان و علاوه بر جدول ساعات تدریس هفتگی مصوب شورای عالی آموزش و پرورش، فوق‌برنامه‌ها به‌عنوان بخشی از برنامه رسمی درسی این مدارس ارائه می‌شود. برنامه‌های متنوعی از قبیل کارسوق‌ها علمی، پژوهشی و هنری کنگره سراسری قرآن کریم، طرح تربیت روشنا، جشنواره‌های ادبی، هنری و پژوهشی مختلف و المپیادهای مختلف

اجرا می‌شوند. برنامه ملی شهاب، جشنواره جوان خوارزمی و المپیادهای علمی، کارسوقهای فراگیر و طرح همیار سمپاد نیز برای تمام دانش‌آموزان اجرا می‌شود (سازمان ملی پرورش استعدادها درخشان، ۱۴۰۱). لذا دانش‌آموزانی که در مدارس تیزهوشان مشغول به تحصیل هستند، در مقایسه با دیگر دانش‌آموزان، دارای تفاوت‌های فردی و اجتماعی گوناگونی هستند که این تفاوت‌ها می‌تواند ناشی از تحصیل آنها در مدارس تیزهوشان باشد (Jokar, 2025).

در مسیر اجرای برنامه‌های متنوع آموزشی مطرح شده در حوزه‌های مختلف علمی، پژوهشی و فرهنگی کادر اجرایی و دبیران مدارس تیزهوشان، دانش‌آموزان، معلمان و خانواده‌ها با چالش‌های متعددی درگیر هستند و از آنجا که این مراکز در رأس مراکز آموزشی کشور قرار دارند و به عنوان الگوی آموزشی سایر مدارس مطرح هستند لذا شناسایی این آسیب‌ها و چالش‌ها از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است (Nasiran and Iravani 2016). به نوعی می‌توان گفت پیشگیری از بروز مشکلات و موانع پیشرفت در این مدارس تأثیر زیادی بر بازده سایر مراکز هم خواهد گذاشت، چراکه سایر مراکز آموزشی نیز با الگو گرفتن از این مدارس در صدد رشد و پیشرفت بر می‌آیند (Abolhasani et al., 2011).

یکی از چالش‌های مهم این مدارس عدم توجه به رشته علوم انسانی و همچنین دروس علوم انسانی مانند جغرافیا است. در بین دروس تعریف شده در برنامه درسی درس جغرافیا کاربرد و اهمیت زیادی دارد ولی متأسفانه به دلیل عدم شناخت و آگاهی در مورد ضرورت و کاربرد آن، متأسفانه در مدارس بویژه مدارس تیزهوشان مورد بی توجهی قرار گرفته است. درس جغرافیا به عنوان یکی از انواع دانش‌هایی که در تفسیر جهان به ما کمک می‌کند و قادر است درک فرایندهای اجتماعی - اقتصادی را نیز برایمان فراهم کند. جغرافیا با آموزش مسائل اجتماعی و زیست محیطی در یک روش انتقادی، به افراد کمک می‌کند تا پیچیدگی‌های محیط اطراف خود را درک کنند. جغرافیا اهمیت ویژه و خاصی برای روابط متقابل انسان و محیط که پدید آورنده این علم هستند، قائل است (Soloman Nejad et al., 2023) و آموزش جغرافیا، دانش مهارت‌ها و نگرش‌های جغرافیایی را انتخاب می‌کند تا فراگیران را قادر سازد که تعامیت بین انسان، محیط و جامعه را در فضای جهانی درک کنند و به سواد جغرافیایی درباره آن دست یابند. به عبارت دیگر آموزش جغرافیا، ترکیبی از دانش مهارت‌ها و نگرش‌های جغرافیایی است به نحوی که دانش‌آموزان بتوانند آنها را فرا گرفته و به کاربرد. جغرافیا نقش بسیار مهمی در آموزش مدارس دارد (Sadeghi, 2019).

هدف اصلی از آموزش جغرافیا پرورش دانش‌آموزانی است که دارای دیدی جامع و انتقادی هستند و با درک و تحلیل وقایع، اتفاقات و پدیده‌ها و در نهایت تفاوت‌ها و چشم اندازها با مسئولیت پذیری در صدد بهبود شرایط محیط زندگی‌شان بر آیند. بنابراین نیاز است که جهت خروج از این وضعیت نامطلوب و ناامید کننده موجود در مراحل اول روش‌های آموزش جدید، متناسب با شرایط

امروزی را بر گزینیم که دانش‌آموزان را فعالانه و مشتاقانه در جریان یادگیری قرار دهد (Manouchehri, 2017).

منشور بین‌المللی آموزش جغرافیا، اهداف آموزش جغرافیا را مواردی مانند؛ دانش مهارت‌ها، نگرش‌ها و ارزش‌هایی که مطالعه و تمرین آنها باعث توسعه و پیشرفت شهروندان می‌شود، معرفی می‌کند. که مهم‌ترین این اهداف به شرح زیر می‌باشند:

دانش و اطلاعات شهروندان که از طریق آموزش جغرافیا تقویت می‌شوند عبارتند از: موقعیت‌ها و مکان‌هایی برای ایجاد چارچوب رویدادهای جغرافیایی و درک روابط فضایی، سیستم‌های بزرگ طبیعی سیاره ما برای درک چگونگی تعامل اکوسیستم‌ها، سیستم‌های بزرگ اجتماعی و اقتصادی سیاره برای ایجاد حس تعلق مکانی، تنوع اقوام و جوامع برای درک رشد فرهنگی بشر، ساختار و فرآیندها در مناطق مختلف و درک وابستگی جهانی به یکدیگر (Ahm adabadi and Amiri, 2024).

نگرش‌ها و ارزش‌هایی که از طریق آموزش جغرافیا تقویت می‌شوند عبارتند از: ایجاد علاقه و کنجکاوی در مورد ویژگی‌های طبیعی و انسانی در سطح زمین، سپاسگزاری از خالق هستی به خاطر ایجاد چشم‌اندازهایی که مردم در آن زندگی می‌کنند، همدلی برای شرایط مختلف زندگی که افراد در سراسر جهان دارند، آمادگی برای استفاده از دانش و مهارت‌های جغرافیایی متناسب و مسئولانه در زندگی حرفه‌ای و عمومی، احترام به حقوق همگانی و برابری جهانیان. این نگرش و ارزش‌ها بر نحوه استفاده از دانش جغرافیایی تأثیر می‌گذارد و بر اینکه چگونه باید مسائل مختلف محلی، منطقه‌ای، ملی و بین‌المللی که متأثر از شرایط طبیعی و انسانی هستند راحل کنیم. آن‌ها همچنین بر اینکه چگونه رفتار مردم و جوامع، آن‌ها را قادر می‌سازد، تصمیم‌های صحیحی در مورد استفاده از محیط‌هایشان بگیرند، تاثیر گذار هستند (Sadeghi, 2019).

مهارت‌هایی که از طریق آموزش جغرافیا تقوی می‌شوند عبارتند از: فرآیندهای تفکر که برای حل مشکلات جغرافیایی و تصمیم‌گیری‌های فضایی مورد نیاز هستند، استفاده از داده‌های اطلاعاتی به شکل‌های مختلف مانند کیفی، کمی و عینی از قبیل متن‌های مختلف، تصاویر نمودارها، جداول و نقشه‌ها، مهارت‌های عملی و فیزیکی مرتبط با انجام مطالعات میدانی. جغرافیا محورهای آموزشی را فراهم می‌کند که از طریق آن مردم یاد می‌گیرند که اطلاعات فضایی را در نقشه‌ها و شکل‌های گرافیکی درک کنند و به یکدیگر انتقال دهند (Ahmadabadi and Amiri, 2024).

با توجه به اهداف مطرح شده در منشور بین‌المللی آموزش جغرافیا، دستیابی به اهداف دانش مهارت‌ها، نگرش‌ها و ارزش‌هایی نیازمند ایجاد شرایط مطلوب است. توجه به این ملزومات و آماده سازی آنها موجب دستیابی به اهداف آموزشی در درس جغرافیا خواهد شد که متأسفانه در بسیاری از

مدارس عادی و همچنین مدارس استعدادهای درخشان الزامات اولیه وجود نداشته لذا دستیابی به این اهداف محقق نخواهد شد. از جمله الزامات آموزش جغرافیا می‌توان به موارد زیر اشاره نمود.

اولین گام برای دستیابی به اهداف منشور بین‌المللی آموزش جغرافیا، ایجاد شرایط فیزیکی و تشکیل کارگاه ویژه آموزش جغرافیا و تجهیزات با انواع، نقشه‌ها، ابزارهای آموزشی است. علاوه بر این موارد نقش یادگیرنده و معلم در فرایند یادگیری و نکاتی مانند یادگیری مادام‌العمر و تطابق با تغییرات اجتماعی و علمی، از اولویتهای مهم است. همچنین توجه به تدوین برنامه درسی با توجه به نیازهای دانش‌آموزان و جامعه دارای اهمیت است. برنامه‌ای که اساساً مبتنی بر نیازها و عیب فراگیران نباشد، موجب ایجاد شکافی عظیم در دانش مورد نیاز جهان امروز خواهد شد و پیشرف علم را کند خواهد کرد (Moafi, 2019).

در ادامه توجه و انتخاب راهبردهای تدریس مناسب اهمیت زیادی دارد. در مدارس کشورمان روش‌های سنتی متنوعی توسط معلمان و براساس شرایط و امکانات مدارس و نیاز دانش‌آموزان بکار گرفته می‌شود، اما آنچه مهم است چگونگی بهره‌برداری معلمان از راهبردها و الگوهای نوین تدریس در آموزش جغرافیا می‌باشد. (Solemannejad et al., 2023). پس از انتخاب روش تدریس مناسب، تعامل با موضوعات و مفاهیم مهم، یادگیری عملی در پاسخ به خطرات محیطی، یادگیری مبتنی بر تحقیق در مورد مسائل اجتماعی، تاب‌آوری دانش‌آموزان و کمک به تصمیم‌گیری آنها برای مسائل شخصی و دموکراتیک نیز بسیار ضرورت دارد (Bardsley, 2017). همچنین توجه به نیازهای فرد و جامعه در سطوح محلی، منطقه‌ای، ملی و جهانی نیز حائز اهمیت است. با توجه به این عوامل، رویکرد آموزش جغرافیا از محیط نزدیک شروع و به محیطه‌ای دورتر ادامه پیدا می‌کند. این عوامل در آموزش جغرافیا بر بهره‌گیری از رویکرد محیطه‌ای توسعه‌یابنده تأکید دارد. مانند؛ آموزش درباره همسایگان، محله، روستا، شهر، استان، ناحیه، کشور، همسایگان کشور، قاره و سرانجام یک دید جهانی از زمین و مردم آن (Moafi, 2019).

با توجه به اهمیت درس جغرافیا و مشکلات پیش روی آموزش جغرافیا در مدارس، پژوهش‌هایی در زمینه آسیب‌شناسی آموزش درس جغرافیا انجام شده است که از جمله می‌توان به نتایج تحقیق حافظی (2023) نشان داد که مهم‌ترین چالش‌ها از دیدگاه معلمان شامل از مهمترین چالش‌های برنامه ریزی درسی جغرافیا بر نظام آموزشی، چالش‌های یاددهی-یادگیری، چالش‌های برنامه درسی ملی، چالش‌های ارزشیابی، چالش‌های فناوری اطلاعات و ارتباطات، چالش‌های تغییر بود. همچنین نتایج پژوهش صادقی و رضائی عارفی (2025) نشان داد که هرچند معلمان جغرافیا از روش‌های متناسب با برنامه درسی استفاده می‌کنند، ولی در خصوص وسایل و مواد کمک آموزشی ضعف‌های وجود دارد که باید جبران شود. دولتشاهی و طولابی نژاد (2024) در نتایج پژوهش خود نشان دادند که تدریس میدانی جغرافیا، آموزش‌های چند رسانه‌ای دانش‌آموزان، آشنایی با راهبردهای تدریس جدید جغرافیا، استفاده از وسایل کمک آموزشی و فن‌آوری، استفاده از مدل

هوش مصنوعی در آموزش محیطی جغرافیا، استفاده از روش مشارکتی در تدریس و افزایش حقوق و ظرفیت معلمان از راهبردهای کلیدی و مهم در آموزش جغرافیا با توجه به پیشرفت فناوری اطلاعات و ارتباطات، استفاده از راهبردهای تدریس جدیدی نیز برای آموزش دانش‌آموزان لازم و ضروری است. در علم جغرافیا نیز استفاده معلمان از راهبردهای جدید و به روز می‌تواند به آموزش بهتر جغرافیا کمک نماید.

یافته‌های پژوهش احمدآبادی و امیری (2024) نشان داد که حداقل پنج مقوله اصلی با عنوان ۱-چالش فناوری با پنج مقوله میانی شامل؛ عدم تجهیز مدارس به ابزارهای جغرافیا، نقشه‌های تعاملی، GIS، تصاویر ماهواره‌ای، آموزش آنلاین ۲- چالش ارتباط بین نظریه و عمل با دو مقوله میانی؛ عدم ارتباط مثال‌های مفهومی با دنیای واقعی و شکاف بین نظریه و عمل ۳- چالش روش تدریس با چهار مقوله میانی؛ عدم آگاهی دبیران از روش‌های مؤثر در آموزش جغرافیا، محدودیت زمان، عدم همراهی مدرسه در برگزاری بازدیدهای میدانی و عدم آگاهی از برنامه درسی جغرافیا؛ ۴- چالش محدودیت و کمبود منابع با سه مقوله میانی؛ آموزشی، مالی و نیروی انسانی مجرب و در نهایت ۵- چالش محتوایی با دو مقوله میانی؛ پیچیدگی مفاهیم و عدم آگاهی از تغییرات محتوایی از جمله چالش‌های اساسی در آموزش جغرافیا از نگاه مشارکت‌کنندگان است؛ در نتیجه‌گیری توضیحات به همراه راهکارها آمده است.

راد منش (2024) در نتایج پژوهش خود مطرح کرد توسعه آموزش جغرافیا در مدارس با چالش‌های مختلفی مواجه است که برای حل آنها نیاز به راهکارهای مناسب و کارآمد است. یکی از اصلی‌ترین چالش‌ها در این زمینه، عدم توجه به جایگاه و اهمیت ویژه این درس در برنامه درسی و نقش آن در تربیت شهروندان مسئول و متوجه محیط اجتماعی و فضای زندگی خود است. دیگر چالش‌های توسعه آموزش جغرافیا می‌تواند شامل کمبود منابع و تجهیزات آموزشی، نبود اساتید متخصص و دارای تجربه، استفاده از روش‌های آموزشی ناکارآمد و عدم هماهنگی بین درس‌های جغرافیا و سایر دروس مختلف باشد.

نتایج پژوهش سلیمان نژاد و همکاران (2023) نشان داد که بر اساس تحلیل سلسله مراتبی اهمیت هر یک از روش‌های تدریس مؤثر در آموزش جغرافیا حاکی از اولویت تدریس گردشگری با ۵۱ درصد، تدریس فناوری محور با ۲۶ درصد، روش اکتشافی با ۱۶ درصد و سخنرانی با ۷ درصد بوده است. ترتیب اولویت روش‌های تدریس در آموزش جغرافیا بر اساس مقطع متوسطه اول و دوم تقریباً یکسان بوده است، بگونه‌ای که در متوسطه اول و دوم بازدید میدانی و گردشگری بهترین راهبرد برای یادگیری آموزش جغرافیا محسوب می‌شود. رحمن زاده (2022) در نتایج پژوهش خود مطرح کردند آموزش جغرافیا برای درک بهتر جهان، ارتباطات بین المللی مؤثرتر و حفظ محیط زیست ضروری است. ایجاد جذابیت در محتوای آموزشی جغرافیا به گونه‌ای که دانش‌آموزان علاقه مند شوند و مشتاق به یادگیری مطالب جغرافیایی باشند، یک چالش مهم است. استفاده از روش‌های

فعال، تعاملی و متنوع می‌تواند کمک کننده در این زمینه باشد. اهمیت جذب دانش آموزان در آمایش صحیح و مؤثر آموزش جغرافیا را روشن می‌کند.

لذا با توجه به اهمیت ویژه درس جغرافیا در بهبود روابط متقابل انسان و محیط و همچنین جایگاه مدارس تیزهوشان به عنوان الگوی آموزشی سایر مدارس و با توجه به اینکه هیچ پژوهشی آسیب شناسی آموزش جغرافیا در مدارس تیزهوشان را مورد مطالعه قرار نداده است. لذا پژوهش حاضر با هدف پاسخ به این سؤال انجام شده است که آموزش جغرافیا در مدارس تیزهوشان شهر کرج از دیدگاه دبیران با چه چالش‌هایی مواجه است؟

روش

از آنجا که هدف پژوهش حاضر بررسی دیدگاه و تصور دبیران بر اساس تجربه زیسته خود، نسب به چالش‌های آموزش جغرافیا است بنابراین روش پژوهش کیفی از نوع پدیدار شناسی بود. مشارکت کنندگان در پژوهش، شامل دبیران جغرافیای مدارس متوسطه اول و دوم تیزهوشان شهر کرج بودند که تعداد ۱۱ نفر از آنها با استفاده از روش نمونه گیری هدفمند و اشباع نظری به عنوان نمونه پژوهش انتخاب شدند. روند انتخاب تعداد مصاحبه شوندگان اینگونه بود که با افراد منتخب با استفاده از ابزار مصاحبه نیمه ساختارمند انجام شد و روند مصاحبه ادامه یافت تا به سرحد اشباع نظری رسید. با توجه به اینکه از مصاحبه نهم به بعد، نظرات افراد تکراری بود، لذا فرایند مصاحبه با نفر یازدهم پایان یافت. ملاک انتخاب مشارکت کنندگان شاغل، داشتن حداقل سابقه تدریس بالای سه سال در مدارس تیزهوشان و بازنشستگی که حداقل ۳ سال سابقه تدریس در مدارس تیزهوشان را داشته و حداقل دو سال از بازنشستگی آنها می‌گذشت. به منظور رعایت ملاحظات اخلاقی، قبل از شروع مصاحبه شرکت کنندگان از اهداف و اهمیت پژوهش آگاه شدند و با رضایت آگاهانه در تحقیق شرکت کردند. به شرکت کنندگان تاکید شد مشخصات و اطلاعات آنها محرمانه خواهد ماند. داده‌های مستخرج از مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته با استفاده از روش کدگذاری و استخراج مضمون‌های فرعی و اصلی مورد تحلیل قرار گرفتند.

برخی از سؤالات مصاحبه عبارتند از: بر اساس تجربه شما چه آسیب‌هایی در زمینه آموزش جغرافیا در مدارس تیزهوشان محسوس و مشهود است؟ چه موانعی برای دستیابی به شیوه صحیح آموزش در این مدارس تیزهوشان وجود دارد؟ بر اساس تجربه شما چه راهکارهایی برای برون رفت از این وضعیت پیشنهاد می‌کنید؟

یافته‌ها

در انجام این پژوهش آموزش جغرافیا در مدارس تیزهوشان از دیدگاه ۱۱ نفر دبیران جغرافیای شاغل و بازنشسته در مدارس متوسطه اول و دوم مورد بررسی قرار گرفت. یافته‌های این پژوهش از مجموع این ۱۱

مصاحبه منجر به استخراج ۸۲ کد شد. نهایتاً کدها پس از غربالگری و حذف و ادغام مقوله‌های مطرح شده، در ۴ دسته کدهای محوری، ۱۳ عامل فرعی و ۶۰ مفهوم (کدباز) قرار گرفتند. کلیه کدهای استخراج شده در یکی از دسته کدهای محوری چالش نگرش و باور به درس جغرافیا، چالش‌های محیطی، مصوبات و سیاست گذاری‌های عالی و چالش‌های آموزشی قرار گرفتند.

جدول ۱: کدهای اصلی و فرعی احصاء شده از تجربیات مصاحبه شونده‌گان

عامل اصلی (کد محوری)	عامل فرعی	مفاهیم (کد باز)
چالش نگرش‌ها و باورها به درس جغرافیا	مسئولان و برنامه ریزان کلان سازمان سمپاد	۴
	مدیران/ معاونین/سایر دبیران	۵
	خانواده‌ها	۳
	دانش آموزان	۳
چالش‌های محیطی	تغییرات اجتماعی/ سیاسی و...	۴
	رسانه‌ها و فضای مجازی	۳
مصوبات و سیاست گذاری‌های عالی	مصوبات کشوری	۸
	سیاست‌های داخلی مدارس	۴
	امکانات و تجهیزات	۷
	نظام آموزشی و برنامه درسی	۳
چالش‌های آموزشی	محتوا	۷
	روش تدریس	۵
	ارزشیابی	۴
	جمع	۶۰

بر اساس یافته‌های پژوهش بر اساس جدول ۱، آسیب‌های آموزش درس جغرافیا در مدارس تیزهوشان را می‌توان به چهار گروه اصلی دسته‌بندی کرد که عبارتند از؛ چالش نگرش‌ها و باورها به درس جغرافیا، چالش‌های محیطی، چالش مصوبات و سیاست گذاری‌های عالی و چالش‌های آموزشی. در ادامه هریک از عوامل اصلی به تفکیک در جداول مجزا ارائه شده‌اند.

۶۰ فصلنامه علمی تخصصی پژوهش در آموزش مطالعات اجتماعی دوره ۶، شماره ۴، زمستان ۱۴۰۳

جدول ۲- کدهای فرعی و اولیه احصاء شده از تجربیات مصاحبه شوندگان در کد اصلی چالش نگرش‌ها و باورها به درس جغرافیا

عامل اصلی (کد محوری)	عامل فرعی	مفاهیم (کد باز)	ماخذ کد (مصاحبه)
چالش نگرش و باور به درس جغرافیا	مسئولان و برنامه ریزان کلان سازمان سمپاد	فقدان نگرش مثبت به رشته و دروس انسانی	م، ۱، ۴، ۷، ۸، ۱۰، ۱۱
		باور به حمایت از دروس و رشته‌های پایه	م، ۴، ۷، ۸، ۱۰، ۱۰
		فقدان باور به کاربردی بودن درس جغرافیا	م، ۲، ۵، ۶، ۹
		کاهش ساعت رسمی درس جغرافیا در برنامه درسی	م، ۳، ۴، ۵، ۶، ۹
	مدیران/ معاونین/ ایر دبیران	اولویت قائل شدن در برنامه ریزی دروس برای علوم پایه	م، ۲، ۵، ۶، ۱۰
		نگرش به جغرافیا فقط در حد انتقال دانش	م، ۲، ۷، ۱۰، ۴
چالش نگرش و باور به درس جغرافیا		عدم باور به تجهیز سایت‌های جغرافیا در کنار آزمایشگاه‌ها	م، ۲، ۵، ۶، ۱۰، ۴
		درخواست اختصاص زنگ جغرافیا به فعالیت‌های فوق برنامه	م، ۶، ۳، ۴، ۱۰
		درخواست اختصاص زنگ جغرافیا به دبیران دروس پایه	م، ۶، ۲، ۱، ۹، ۱۰
	خانواده‌ها	تاکید به دانش آموزان برای توجه بیشتر به دروس پایه	م، ۱، ۲، ۴، ۸، ۱۰
		تاکید بر تست زنی و یادگیری برای کنکور	م، ۵، ۴
		بی اهمیت انگاشتن درس جغرافیا	م، ۳، ۹، ۴، ۸
دانش		فقدان آینده شغلی مناسب برای فارغ التحصیلان	م، ۶، ۴، ۳، ۷، ۹

آموزان	رشته جغرافیا
جذابیت نبودن درس جغرافیا	۲م، ۱۰م، ۱۱م
کم اهمیت بودن درس جغرافیا به دلیل ضریب پایین در کنکور	۲م، ۴م، ۳م، ۹م

بر اساس یافته‌های پژوهش ارائه شده در جدول ۲، عامل اصلی «چالش نگرش‌ها و باورها به درس جغرافیا» دارای چهار کد فرعی مسئولان و برنامه ریزان کلان سازمان سمپاد با ۴ کد باز، مدیران/ معاونین/ سایر دبیران با ۵ کد باز، خانواده‌ها با ۳ کد باز و دانش آموزان با ۳ کد باز است. در عامل نگرش مسئولان و برنامه ریزان کلان سازمان سمپاد، به ترتیب شاخص‌های فقدان نگرش مثبت به رشته و دروس انسانی و کاهش ساعت رسمی درس جغرافیا در برنامه درسی با بالاترین فراوانی را به خود اختصاص دادند و در عامل فرعی، نگرش مدیران/ معاونین/ سایر دبیران، شاخص عدم باور به تجهیز سایت‌های جغرافیا در کنار آزمایشگاه‌ها و در عامل نگرش خانواده‌ها، شاخص تاکید به دانش‌آموزان برای توجه بیشتر به دروس پایه و در عامل نگرش دانش آموزان شاخص فقدان آینده شغلی مناسب برای فارغ التحصیلان رشته جغرافیا بیشترین فراوانی را به خود اختصاص دادند.

جدول ۳- کدهای فرعی و اولیه احصاء شده از تجربیات مصاحبه شونده‌گان در کد اصلی چالش‌های محیطی

عامل اصلی (کد محوری)	عامل فرعی	مفاهیم (کد باز)	ماخذ کد (مصاحبه)
تغییرات اقلیمی - اجتماعی - سیاسی و..	تغییرات	تغییرات سریع منطقه‌ای و بین المللی	۳م، ۹م، ۵م، ۶م
		عدم تطبیق محتوا با تغییرات اقلیمی	۹م، ۳م، ۱۱م
		نوآوری‌های تکنولوژی و هوش مصنوعی	۱م، ۲م، ۵م، ۱۰م، ۸م، ۶م
چالش‌های محیطی	رسانه‌ها و فضای	تغییرات مدیران سمپاد و مدارس و رویکرد ایشان به جغرافیا	۹م، ۴م
		تمرکز کم رسانه‌ها بر جغرافیا	۳م، ۱م، ۱۱م
		محدود بودن نرم افزارهای مرتبط با جغرافیا	۴م، ۶م، ۸م

بر اساس یافته‌های پژوهش ارائه شده در جدول ۳، عامل اصلی عوامل مرتبط با "چالش‌های محیطی" دارای دو کد فرعی تغییرات اقلیمی- اجتماعی- سیاسی و.. با ۴ کد باز و رسانه‌ها و فضای مجازی با ۳ کد باز است. در عامل تغییرات اجتماعی/ سیاسی به ترتیب شاخص‌های نوآوری‌های تکنولوژی و هوش مصنوعی، تغییرات سریع منطقه‌ای و بین‌المللی بالاترین فراوانی را به خود اختصاص دادند و درعامل فرعی رسانه‌ها و فضای مجازی، فقدان تولید محتوای جذاب برای دانش آموزان تیزهوش بیشترین فراوانی را به خود اختصاص داد.

جدول ۴- کدهای فرعی و اولیه احصاء شده از تجربیات مصاحبه شونده‌گان در کد اصلی مصوبات و سیاست گذاری‌های عالی

عامل اصلی (کد محوری)	عامل فرعی	مفاهیم (کد باز)	ماخذ کد (مصاحبه)
مصوبات و سیاست گذاری‌ها	سیاست های سازمان سمپاد	ضعف قدرت اجرایی سازمان سمپاد	۴م، ۱۰م
		نبود حمایت از فعالیت‌های دبیرخانه‌های سمپاد	۹م، ۳م، ۱۱م
		اجرا نشدن صحیح اساس نامه سمپاد	۲م، ۵م، ۱۰م
		سیستم گزینش ناکارآمد جذب دبیران جغرافیا در مدارس سمپاد	۶م، ۳م، ۴م، ۵م
		ناهماهنگی سمپاد با سازمان‌های (هواشناسی، مسکن و شهرسازی و جهاد کشاورزی و...)	۳م، ۶م، ۳م، ۵م، ۷م
		کمبود بودجه سمپاد	۴م، ۲م، ۳م، ۸م
		برگزاری جلسه بین مولفان کتب و دبیران بعد از چاپ کتاب	۱م، ۲م، ۳م، ۸م
		مشکلات اداری برگزاری اردوها مخصوصاً خارج استان	۱م، ۲م، ۴م، ۶م، ۷م، ۹م
	سیاست های داخلی	کم توجهی به گردش‌های علمی درس جغرافیا	۸م، ۷م، ۴م، ۲م
		آبونمان نبودن نشریات مرتبط با جغرافیا	۱۱ م، ۲ م

مدارس	بی توجهی به دبیران جغرافیا به نسبت دبیران علوم پایه	م، ۱۱، ۲، ۶
	پر کردن ساعات دبیران غیر تخصصی با درس جغرافیا	م، ۱، ۴، ۵، ۶، ۸
امکانات و تجهیزات	ناهمخوانی امکانات و تجهیزات با تعداد دانش آموزان	م، ۲، ۱۱، ۱، ۴، ۶
	دوره‌های بالندگی ناکافی و غیر تخصصی برای دبیران	م، ۳، ۱، ۶
	کمبود امکانات و تجهیزات آموزش جغرافیا	م، ۳، ۴، ۵، ۸، ۹، ۱۱
	ضعف سیستم‌های هوشمند مدارس	م، ۲، ۵، ۴، ۷
	محدودیت برنامه‌های علمی و تفریحی جغرافیا	م، ۱، ۵، ۴، ۸، ۱۱
	امکانات پژوهشی محدود در زمینه جغرافیا	م، ۳، ۷، ۶
	نابرابری مدارس تیزهوشان در دسترسی به امکانات	م، ۴، ۱۰، ۶، ۹

بر اساس یافته‌های پژوهش ارائه شده در جدول ۴، عامل اصلی «مصوبات و سیاست‌گذاری‌ها» دارای سه کد فرعی سیاست‌های سازمان سازمان سمپاد با ۸ کد باز و سیاست‌های داخلی مدارس با ۴ کد باز و امکانات و تجهیزات با ۷ کد باز است. در عامل سیاست‌های سازمان سمپاد، به ترتیب شاخص‌های نبود حمایت از فعالیتهای دبیرخانه‌های سمپاد، مشکلات اداری برگزاری اردوها مخصوصاً خارج استان و کم‌توجهی به گردش‌های علمی درس جغرافیا بالاترین فراوانی را به خود اختصاص دادند و در عامل فرعی فرایند گزینش دانش آموزان، پر کردن ساعات دبیران غیر تخصصی با درس جغرافیا، کم توجهی به گردش‌های علمی درس جغرافیا، در عامل امکانات و تجهیزات شاخص کمبود امکانات و تجهیزات آموزش جغرافیا و محدودیت برنامه‌های علمی و تفریحی جغرافیا بیشترین فراوانی را به خود اختصاص دادند.

چالش‌های آموزشی

عامل اصلی (کد محوری)	عامل فرعی	مفاهیم (کد باز)	ماخذ کد (مصاحبه)
چالش‌های آموزشی	عوامل مرتبط با برنامه ریزی	عدم تناسب حجم محتوا با ساعت تدریس هفتگی	م ۲، م ۵، م ۶، م ۹، م ۳
		عدم تناسب دشواری مطالب در پایه‌های مختلف	م ۶، م ۷، م ۱۱
		عدم تشکیل جلسات تخصصی دبیران و مولفان کتب درسی	م ۵، م ۷
	محتوای آموزشی	تنوع بسیار بالای محتوای کتاب‌های جغرافیا	م ۳، م ۴، م ۶، م ۹، م ۵، م ۸، م ۱۰
		عدم تحقق سند تحول	م ۲، م ۴، م ۷، م ۹
		محدودیت در تغییر شیوه‌های آموزشی	م ۴، م ۸
		حجم زیاد مطالب غیر ضروری و حفظیات	م ۱، م ۲، م ۶، م ۷، م ۸، م ۱۱
		عدم تطابق مطالب با اهداف آموزشی	م ۳، م ۶، م ۵
		پربار و غنی نبودن محتواهای آموزشی	م ۱، م ۹، م ۴، م ۸
		اشتباهات متعدد موجود در تصاویر/ نقشه‌ها و محتوا	م ۴، م ۵، م ۲، م ۳، م ۹، م ۱۰
روش تدریس	روش تدریس	شیوه آموزشی یکسان برای همه پایه‌ها	م ۲، م ۴
		آموزش سطحی و غیر کاربردی مفاهیم جغرافیا	م ۵، م ۲، م ۴، م ۱۰
		روش‌های آموزش سنتی	م ۲، م ۵، م ۶
		عدم توجه به نقشه‌ها و نمودارها و تکالیف	م ۱، م ۲، م ۴
		عدم آموزش جغرافیا در طبیعت (صرفاً تئوری)	م ۱، م ۴، م ۷، م ۱۰، م ۱۱
	سنجش و	اشکالات جدی در طرح سؤالات نهایی جغرافیا	م ۸، م ۷، م ۴، م ۲

ارزشیابی	اشکالات جدی در کلید آزمون نهایی جغرافیا	م ۲، م ۵، م ۶
نداشتن فرجه برای درس جغرافیا در امتحانات نهایی		م ۱، م ۴، م ۷، م ۱۰
قرار دادن درس جغرافیا به عنوان آخرین امتحان		م ۱، م ۴، م ۶

بر اساس یافته‌های پژوهش ارائه شده در جدول ۵، عامل اصلی "چالش‌های آموزشی" دارای چهار کد فرعی نظام آموزشی و برنامه ریزی با ۳ کد باز و محتوای آموزشی با ۷ کد باز، روش‌های تدریس با ۵ کد باز و سنجش و ارزشیابی با ۴ کد باز است. در عامل نظام آموزشی و برنامه ریزی، شاخص عدم تناسب حجم محتوا با ساعت تدریس هفتگی بالاترین فراوانی را به خود اختصاص دادند و درعامل فرعی محتوای آموزشی، تنوع بسیار بالای محتوای کتاب‌های جغرافیا، حجم زیاد مطالب غیر ضروری و حفظیات و اشتباهات متعدد موجود در تصاویر/ نقشه‌ها و محتوا، بیشترین فراوانی را به خود اختصاص دادند و در عامل روش‌های تدریس به ترتیب عوامل فرعی، عدم آموزش جغرافیا در طبیعت (صرفاً تئوری) و آموزش سطحی و غیر کاربردی مفاهیم جغرافیا نیز دارای فراوانی بالاتری بودند. همچنین در عامل سنجش و ارزشیابی اشکالات جدی در طرح سؤالات نهایی جغرافیا دارای فراوانی بالاتری بود.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف از انجام پژوهش حاضر بررسی و شناسایی چالش‌های آموزش جغرافیا در مدارس دوره اول و دوم متوسطه تیزهوشان شهر کرج از دیدگاه دبیران جغرافیای این مدارس بود. یافته‌های پژوهش نشان داد که چالش‌های پیش روی آموزش جغرافیا از دیدگاه دبیران را می‌توان به صورت کلی به چهار دسته عوامل اصلی؛ چالش نگرش‌ها و باورها به درس جغرافیا، چالش‌های محیطی، مصوبات و سیاست‌گذاری‌های عالی و چالش‌های آموزشی دسته‌بندی کرد.

یافته‌های پژوهش در بخش «چالش نگرش‌ها و باورها به درس جغرافیا» نشان داد که بر اساس نظر دبیران، نگرش‌ها و باورهای منفی نسبت به درس جغرافیا در مقابل دروس علوم پایه یکی از مهم‌ترین آسیب‌های پیش روی آموزش جغرافیا است. که این عامل اصلی خود دارای چهار کد فرعی مسئولان و برنامه ریزان کلان سازمان سمپاد، مدیران/ معاونین/ سایر دبیران، خانواده‌ها و دانش آموزان است. این یافته‌ها با نتایج پژوهش رادمنش (2024) که یکی از اصلی‌ترین چالش‌ها را عدم توجه به جایگاه و اهمیت ویژه درس جغرافیا در در برنامه درسی است همسو است.

در تبیین این بخش از یافته‌های پژوهش می‌توان به این نکته اشاره نمود که نگرش مسئولان، دست اندرکاران، خانواده و والدین در رسیدن به اهداف آموزشی بسیار مؤثر است. از آنجا که باور عمومی در کشور بر این است که رشته‌های تجربی و ریاضی در مدارس و دانشگاه‌ها و در بازار کار

نسبت به رشته‌های علوم انسانی و هنر دارای اولویت هستند، لذا این باور در اختصاص دادن منابع، وقت و اهمیت به دروسی چون جغرافیا هم مؤثر بوده و برای رفع این چالش ابتدا باید روی باور و نگرش افراد و آگاه سازی آنها از اهمیت دروسی چون جغرافیا در زندگی فردی و جامعه کار کرد.

یافته‌های بخش دوم پژوهش نشان داد که عوامل مرتبط با "چالش‌های محیطی" دارای از جمله چالش‌های مهم پیش روی آموزش جغرافیا در مدارس تیزهوشان است که خود دارای دو کد فرعی تغییرات اجتماعی/سیاسی و رسانه‌ها و فضای مجازی است. این یافته‌ها همسو است با نتایج پژوهش دولتشاهی و طولابی نژاد (2024) در نتایج پژوهش خود نشان دادند در تدریس جغرافیا نیز استفاده معلمان از راهبردهای جدید و به روز می‌تواند به آموزش بهتر جغرافیا کمک نماید و همچنین یافته‌های پژوهش احمدآبادی و امیری (2024) که نشان دادند، چالش فناوری با پنج مقوله میانی شامل؛ عدم تجهیز مدارس به تصاویر ماهواره‌ای، آموزش آنلاین محتوایی از جمله چالش‌های اساسی در آموزش جغرافیا است.

در تبیین این بخش از یافته‌های پژوهش می‌توان به این نکته اشاره نمود که امروزه سرعت تغییرات اجتماعی، سیاسی و اقلیمی بسیار بالا بوده و همراه نبودن اطلاعات و محتوای کتب درسی با تغییرات سریع در جوامع و اقلیم و سیاست‌ها موجب گسست بین مطالب درسی با زندگی روز مره شده و ارزش و جایگاه خود را بین دانش آموزان از دست می‌دهد. لذا در این شرایط عدم به روز رسانی محتوای کتب جغرافیا و تکرار محتوا برای چندین سال پی در پی آسیب جدی است که این درس را تهدید می‌کند. لذا استفاده از رسانه‌ها و فضای مجازی می‌تواند به کمک دبیران جغرافیا آمده و بخشی از این آسیب را پوشش دهند. رسانه‌ها با ارائه برنامه‌های آموزشی، مستندها، فیلم‌ها و بازی‌های آموزشی، می‌توانند فرصت‌هایی برای یادگیری غیررسمی را فراهم کنند همچنین رسانه‌ها می‌توانند فرصت‌هایی برای یادگیری خارج از کلاس درس فراهم کنند و به دانش‌آموزان کمک کنند تا دانش و مهارت‌های خود را در موقعیت‌های واقعی به کار گیرند.

یافته‌های بخش سوم پژوهش نشان داد که عامل اصلی مصوبات و سیاست گذاری‌های سازمان سمپاد از جمله موانع آموزشی مهم در تدریس جغرافیا در مدارس سمپاد است. که خود دارای سه کد فرعی سیاست‌های سازمان سمپاد، سیاست‌های داخلی مدارس و امکانات و تجهیزات است. نتایج این بخش از پژوهش همسو است با یافته‌های پژوهش صادقی و رضائی عارفی (2025) که نشان دادند وسایل و مواد کمک آموزشی ضعف‌های وجود دارد که باید جبران شود. راد منش (2024) از چالش‌های توسعه آموزش جغرافیا، کمبود منابع و تجهیزات آموزشی است. یافته‌های پژوهش احمدآبادی و امیری (2024) نشان داد چالش روش تدریس با چهار مقوله میانی؛ عدم آگاهی دبیران از روش‌های مؤثر در آموزش جغرافیا، محدودیت زمان، عدم همراهی مدرسه در برگزاری بازدیدهای میدانی و عدم آگاهی از برنامه درسی جغرافیا؛ چالش محدودیت و کمبود منابع با سه مقوله میانی؛ آموزشی، مالی و نیروی انسانی مجرب و در نهایت چالش محتوایی با دو مقوله میانی؛ پیچیدگی

مفاهیم و عدم آگاهی از تغییرات محتوایی از جمله چالش‌های اساسی در آموزش جغرافیا از نگاه مشارکت‌کنندگان است؛ در نتیجه‌گیری توضیحات به همراه راهکارها آمده است.

در تبیین این بخش از یافته‌های پژوهش می‌توان به این نکته اشاره نمود که سیاست‌های کلی حاکم بر مدارس تیزهوشان که برگرفته از نگرش‌ها و باورهای مسئولان سمپاد و کادر اجرایی مدارس است مانع بسیار مهمی در تحقق اهداف دروسی چون جغرافیا است. بر اساس این سیاست‌گذاری‌ها، اولویت اول به اختصاص دادن منابع مالی به تجهیز آزمایشگاه‌های زیست و شیمی و فیزیک در مدارس تیزهوشان بوده و کمترین توجهی به تخصیص مکانی برای کارگاه جغرافیا و یا امکانات مورد نیاز جغرافیا از جمله، نقشه‌ها، مدل‌ها، کره، فیلم‌ها، ابزارهای هواشناسی و ... صورت نمی‌گیرد که خود این امر موجب کاهش اجرای عملی دروس و افت انگیزه دانش‌آموزان می‌گردد.

یافته‌های بخش چهارم پژوهش نشان داد که چالش‌های آموزشی موجود در مدارس تیزهوشان از جمله عوامل مهم و آسیب‌زننده در آموزش درس جغرافیا است که خود دارای چهار کد فرعی نظام آموزشی و برنامه ریزی، محتوای آموزشی، روش‌های تدریس و سنجش و ارزشیابی است. نتایج این بخش از پژوهش نیز همسو است با نتایج پژوهش حافظی (2025) که نشان داد چالش‌های عمده شامل چالش‌های برنامه ریزی درسی، یاددهی-یادگیری، ارزشیابی، فناوری اطلاعات و ارتباطات و چالش‌های تغییر بودند و همچنین یافته‌های دولت‌شاهی و طولابی نژاد (2024) که نشان دادند تدریس میدانی جغرافیا، آموزش‌های چند رسانه‌ای دانش‌آموزان، آشنایی با راهبردهای تدریس جدید جغرافیا، استفاده از روش مشارکتی در تدریس و راهبردهای جدید و به روز می‌تواند به آموزش بهتر جغرافیا کمک نماید. همچنین یافته‌های پژوهش احمدآبادی و امیری (2024) که بیان کردند چالش روش تدریس و چالش محتوایی از جمله چالش‌های اساسی در آموزش جغرافیا است و نتایج پژوهش سلیمان نژاد و همکاران (2023) نشان داد که در متوسطه اول و دوم بازدید میدانی و گردشگری بهترین راهبرد برای یادگیری آموزش جغرافیا محسوب می‌شود.

در تبیین این بخش از یافته‌های پژوهش می‌توان به این نکته اشاره نمود که تسلط دبیران بر محتوای درسی و روش‌های تدریس فعال، می‌توانند فعالیت‌های یادگیری معناداری را طراحی و اجرا کنند که دانش‌آموزان را به طور فعال در فرایند یادگیری مشارکت می‌دهد. این فعالیت‌ها می‌تواند شامل کار گروهی، پروژه‌های تحقیقاتی، بازی‌های آموزشی و غیره باشد (Darling-Hammond et al, 2020). بازخوردهای مؤثر و سازنده معلم، نقش مهمی در هدایت یادگیری دانش‌آموزان و اصلاح اشتباهات آن‌ها دارد (Hattie & Timperley, 2007). در محیط آموزش که به این ویژگی‌ها توجه می‌شود، دانش‌آموزان آزادی بیان داشته، سؤالات خود را می‌پرسند و از اشتباه کردن نمی‌ترسند و این امر به جذابیت درس افزوده و انگیزه دانش‌آموزان را برای یادگیری افزایش خواهد داد.

در نتیجه، برای مواجهه با آسیب‌ها و چالش‌های پیش‌روی آموزش جغرافیا در مدارس متوسطه دوره اول و دوم تیزهوشان، لازم است که به همه این عوامل توجه شود سیاست‌های کلی سازمان

سمپاد و به تبع آن سیاست‌های اجرایی مدارس مورد بازنگری قرار گرفته و باورها و نگرش‌های مسئولان و کادر اجرایی و والدین به دروس علوم انسانی مورد بازنگری قرار گیرد. در پایان با توجه به یافته‌های پژوهش که آموزش جغرافیا در مدارس تیزهوشان با چالش‌های متعددی مواجه است لذا برای رفع این چالش‌ها توجه به عوامل متعدد ضروری است، می‌توان پیشنهادات کاربردی زیر را ارائه داد:

- فراهم نمودن دسترسی آسان به منابع آموزشی آنلاین، مانند ویدیوهای آموزشی، نقشه‌های تعاملی و منابع دیجیتال
- مشارکت اساتید و متخصصان جغرافیا در به روزرسانی منابع آموزشی
- تمرکز بر ارتقاء مهارت‌های معلمان در حوزه آموزش جغرافیا از طریق آموزش روش‌های نوین و فعال آموزشی.
- برگزاری مسابقات و فعالیت‌های آموزشی جذاب جغرافیا برای آشنایی دانش آموزان با کاربرد جغرافیا
- تجهیز کارگاه‌های آموزش جغرافیا با استفاده از فناوری‌های جدید مانند هوش مصنوعی، دستگاه‌های سمعی و بصری و سیستم‌های جغرافیایی، نقشه‌ها و تصاویر ماهواره‌ای
- استفاده از دبیران تخصصی برای تدریس درس جغرافیا در مدارس تیزهوشان

مشارکت نویسندگان

نویسنده اول ۵۰ درصد، نویسنده دوم و سوم هر کدام ۲۵ درصد.

تعارض منافع

«هیچ‌گونه تعارض منافع توسط نویسندگان بیان نشده است»

COPYRIGHTS

©2021 The author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution (CC BY 4.0), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, as long as the original authors and source are cited. No permission is required from the authors or the publishers.

منابع

- 1) Ahmadabadi, A. Amiri, A. (2024). *Challenges of Geography Education; From the Perspective of Teachers (Case Study; Second High School of Humanities)*. Research in Social Studies Education Fall 1402 - Issue 17. pp. 17 to 34. (In Persian).
- 2) Bardsley, D. K. (2017). *Too much, too young? Teachers' opinions of risk education in secondary school geography*. *International Research in Geographical and Environmental Education*, 26(1), 36-53. doi.org/10.1080/10382046.2016.1217075
- 3) Darling-Hammond, L., Flook, L., Cook-Harvey, C., Barron, B., & Osher, D. (2020). *Implications for educational practice of the science of learning and development*. *Applied Developmental Science*, 24(2), 97-140.
- 4) Dolatshahi, Z. Tolabinejad, M. (2014). *Effective Factors and Strategies in Teaching Geography*. Research in Social Studies Education Winter 1402 - Issue 18. pp. 63 to 72. (In Persian)
- 5) Hafazi, A. (2025). *Challenges of Geography Curriculum Planning in a Changing World from the Perspective of Teachers*. <https://civilica.com/doc/2144535> (In Persian).
- 6) Hattie, J., & Timperley, H. (2007). *The power of feedback*. *Review of educational research*, 77(1), 81-112.
- 7) Jokar, M. (2024). *Pathology of Schools for Brilliant Talents (SAMPAD) from the Perspective of Students*, Seventh International Conference on School Psychology, Tehran, <https://civilica.com/doc/1971958>. (In Persian)
- 8) Radmanesh, R. (2024). *Challenges and Strategies for Developing Geography Education in Schools*, First International Conference on Management, Education and Training Research in Education, Tehran, <https://civilica.com/doc/1999859>. (In Persian)
- 9) Rashidi, B. Abedi, A. and Norouzi, Q. (2023). *Presenting a Curriculum Enrichment Model for Iranian Talented Schools: Data-Based Research*. *Curriculum Studies* 17(66). 288-256 (In Persian)
- 10) Rahmanzadeh, K. (2022). *Challenges in Geography Education*. *Conference on Management and Humanities Research in Iran: Proceedings of the Eighth International Conference on Management and Humanities Research in Iran*. Issue 5. pp. 1 to 16. (In Persian).
- 11) Statute of the National Organization for Developing Brilliant Talents (2025) Supreme Council of the Cultural Revolution. (In Persian).
- 12) Soleiman Nejad, M. Faramarzi, N. Robatjezi, R. Sadati F, M. (2023). *Identifying and ranking effective teaching methods in geography education*.» Research in Social Studies Education Winter 1401 - Issue 14, pp. 79 to 94. (In Persian)
- 13) Sadeghi, Ali (2020). *Geography Education, Concepts and Introductions to the Book "GeographEducation, Global Foundations and Approaches"*. Research in Social Studies Education, 2(3), 42-54.
- 14) Sadeghi, M. Rezaei Arefi, M. (2025). *The impact of teachers' educational approaches on effective geography education in selected Iranian high schools*.» Research in Social Studies Education Spring 1403 - Issue 19, pp. 100 to 117. (In Persian)
- 15) Manouchehri, S. (2017). *Geography field activities and their impact on academic achievement*, Quarterly Journal of Geography Education Growth, Volume 3, Issue 3. pp. 29-21. (In Persian).
- 16) Ma'afi, Mahmoud (2019). *The Philosophy of Geography Education from the*

16) National Organization for the Development of Talented Students (2023). Handbook for SAMPAD School Principals, Ministry of Education, Tehran (In Persian)

17) Nasiran, S. Iravani, M. (2016). *Investigating the problems of gifted students in gifted schools from the perspective of students and parents*. Studies in Psychology and Educational Sciences, 2(1), 0-0.

18) SID. <https://sid.ir/paper/516235/fa>. (In Persian)

